

FUNDA ÖZSOY ERDOĞAN İLE BUGÜN GÜZEL ŞEYLER OLACAK ROMANI ÜZERİNE

Gülsüm Kuş Aykol

Son romanınız Bugün Güzel Şeyler Olacak'ta önceki eserlerinizden daha farklı bir teknik tercih ediyor, karakter ile okuyucu arasındaki anlatıcılığı neredeyse siliyorsunuz. Romanda dört karakterin zihninden adada geçen bir günü izliyoruz. Bu anlatım tarzını seçmekteki amacınız karakter ve okur arasındaki perdeyi kaldırmak mıdır?

Hep söylediğim gibi bir önceki eserimden farklı bir şey yapamayacaksam yazmanın da bir anlamı olmuyor benim açımdan. Ruhumda “yazma sevinci”ni hissedebilmek için bu değişikliğe ihtiyacım var. Bir önceki romanım *Tahakküm*'de cümlelerin yapısını bozarak zaman ve mekânı parçalamaya çalışmıştım. Okunması zor bir kitap ortaya çıksa da içime sinen bir çalışma oldu. Tabii böyle bir kitap yazarken anlaşılammaktan korktuğumu da belirtmeliyim. Ama Beşir Ayvazoglu, Âlim Kahraman, Ethem Baran, Cihan Aktaş gibi çok önemseydiğim yazarların bizzat arayıp beni kutlamaları, iyi bir şeyler ortaya çıkardığım düşüncesini güçlendirdi. *Bugün Güzel Şeyler Olacak* romanımda ise cümlelerin yapısından ziyade bilinç akışını kullanarak zaman sıçramalarına yoğunlaştım ve bir çember çizmeye çalıştım, hayata dair. Bu çemberin içinde dört kadının kendilerine doğru yaptıkları yolculuklarında iç içe geçen döngülerini vermek istedim. Çünkü hepimizin hayatı, hatta tanımadıklarımızın bile, görünmeyen halkalarla birbirine öylesine bağlı ki zaman içinde bunu idrak edebilmek bizi daha çok insan yapıyor. Bütün bunları vermeye çalıştım romanımda. Umarım başarmışımdır.

Eserinizi “Sıkışmak”, “Derinleşmek”, “Genişlemek” ve “Çözülme” olarak dört bölüme ayırmışsınız. Her bölüm aynı zamanda karakterlerin ruhsal durumuna göndermede bulunuyor. Okur daha bölüm adında neyle karşılaşacağını seziyor. Bu ipuçlarını vermenizin sebebi okura ve okurun dikkatine güvenmemeniz mi?

Güvenmek demeyelim de okuru o duyguya hazırlamak olarak kabul edebiliriz bunu. Tıpkı epigraflarda olduğu gibi bölüm başlıkları da okuru bir şeylere hazırlar aslında. İlk bölüm “Sıkışmak”ta sabah vakti, daha gün başlarken -ve roman da başlarken tabii- kahvaltı sofrasında aile içindeki gerginliğin okura hissettirilmesi gerekiyordu. “Derinleşmek” bölümü; plajda, deniz ile kumsal arasında gidip gelindiği ve geçmişe yolculukların yapıldığı ama çıkışın da bir türlü bulunamadığı, nerede durulacağının kestirilemediği bir bölüm. “Genişlemek” bölümünde zamanı esnetmeye çalıştım. Bunu da herkesin kendi içine çekilişi ve laytmotif olarak romana yerleştirdiğim babanın ölümünün 52. günü dolayısıyla yapılan helvanın kavrulup şerbetini çekmesi, kendini salması ile hissettirmeye çalıştım. “Çözölmek” bölümü ise kahramanlarımın birbirleriyle hesaplaşırken kendi içlerinde de dönüşömlerini gerçekleştirdikleri ve böylece geçmişle hesaplarını kapatmaya çalıştıkları bölüm olması açısından önemli.

Eserde anne ve kızlarının en büyük ortak noktası, maruz kaldıkları şiddet. Tomris’in kulağının dibinden ayrılmayan “sırrakk” sesi ve diğer aile fertlerinin üzerindeki psikolojik baskı, eserin gerilim dozunu gittikçe artırıyor. Şiddeti uzun uzun betimleyen, gösteren anlatımlara karşılık siz, onun mağdurda bıraktığı izi aktarıyorsunuz. Psikolojik şiddettin, fiziki şiddetten daha derin yaralar bıraktığına mı inanıyorsunuz?

Ölkemizde kadınlara ve çocuklara yönelik fiziki şiddet, o kadar ciddi boyutlara ulaşmış durumda ki her gün yeni kadın cinayetleriyle uyanmayı doğal karşılamaya başladık artık. Böyle ürkütücü bir çerçevenin içinde psikolojik şiddet, görmezden geliniyor maalesef. Hâlbuki sorunun asıl kaynağı tam da o noktada. Felsefeci Afşar Timuçin şiddetin bedene yönelişinin dolaylı olduğunu, amacın ruhu zedelemek olduğunu söylerken haklıdır. Timuçin “Şiddeti şiddet yapan, ruhta yaratacağı çözölmedir, bezginliktir, bıkmışlıktır.” der ki katılıyorum buna. İşte ben de bu romanımda o karanlık kuyuya taş atmaya çalıştım diyebilirim.

Psikolojik şiddetten bahsetmişken mağdurların buna verdiği tepkiler de birbirinden farklı: Tomris, ekonomik özgürlüğüne kavuştuğunda evi terk ediyor, Fatma da kurtuluşu evlenmekte buluyor, Ayhan ise evi terk etmeyerek sessiz bir direniş gösteriyor. Siz bu farklı tutumlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Şiddet karşısında gösterilen tepkilerin farklı farklı olması çok doğal.

Kişinin karakterinden kaynaklı olarak psikolojik şiddetin sizi nerenizden yalayıp yere çalacağını bilemezsiniz. Bunu biraz da bilinçaltınızın karanlığında beslediğiniz gölgeleriniz belirliyor sanırım. Kimi nefret biriktirir içinde, kurban arketipinin gölgesine sığınarak ve hep karşındakini suçlayarak kabuğunu çatlatamaz; kimi kırgınlık hisseder hayata dair, masum arketipinin gölgesinde sıkışıp kalır; kimi değersizlik duygusunun yoğunluğundan kaynaklı hak edilmiş bir ceza olarak görür bu yaşadıklarını, içine bakmayı dahi akıl edemeyerek. Kimi de inancı gereği, bu dünya hayatının bir sınav olduğu fikrinden yola çıkarak sabır taşına dönüşür, savaşıp bile. Romandaki kahramanlar da karakterlerinin uzantısı olarak farklı farklı tepkiler gösteriyorlar şiddet karşısında.

Tomris ve Fatma'nın hikâyesinde kırılma, evden ayrılma ile yaşanıyor ancak Ayhan'ın kırılma noktası babasının ölümü olarak karşımıza çıkıyor. Bu yüzden babasının ölümünün 52. gününü doğum günü olarak görüyor. Aslında babasının ölümü ile üç kız kardeş de dönüşümlerini tamamlayıp kendi benliklerini kazanıyor. Doğum günü metaforu bize bunu mu ifade ediyor?

Tespitiniz doğru. Nasıl tabiat kendini dönüştürerek yenileniyorsa insan tabiatı da öyle; zorluklar, hatta travmalar bizi güçlendirir. Tabii eğer hayatı doğru okuyabilirsek, kurban rolünü reddeder de karanlıklarımızla yüzleşebilirsek. Işık yaradan sızacaktır er ya da geç, Mevlâna'nın dediği gibi. Aslında hepimizin hikâyesi birbirine benziyor bu açıdan. Kolektif şuurun yansıtıldığı ve bunun uzantısında kolektif bir kimliğe ulaşıldığı mitlerde de görüyoruz bunu, Ergenekon Destanı'na daha içerden bakarsak mesela, Ergenekon Vadisi'nden çıkış günü kabul edilen 21 Mart Nevruz Bayramı için tabiatın olduğu kadar her birimizin doğum günü olduğunu da söyleyemez miyiz, bir rahim olarak düşündüğünüzde o vadiyi? Sembollerle, remizlerle ilerler hayat ve böyle böyle çözeriz insanı da. Bir ölüm günü, bir doğum gününü de müjdeleyebilir bu anlamda. Babası ile yüzleşememiş, yüzleşemediği gibi annesini bu erkek şiddeti karşısında yalnız bırakmadığından evi terk edememiş biri olarak Ayhan, Celal Bey'in ölümünden sonra, tam da o gün -52. gün- ancak idrak edebiliyor aslında kendi yolculuğunun kaptanı olduğunu. Dolayısı ile bu romana da Ayhan'ın yolculuk sırasında tuttuğu seyir defteri olarak da bakabiliriz, romanın son cümlesini okuduğunuzda fark edeceğiniz üzere. Ve tabii diğer üç kadın için de bir çözülme gerçekleşmiştir elbette, hepimizin hikâyesi birbirine bağlı olduğuna göre.

En küçük kardeş Fatma, olaylar karşısında sık sık Kur'an ayetlerinden deliller gösteriyor. Fatma'nın diğer karakterlere göre daha dindar bir çizgide olması, ruhundaki yaralara maneviyatla derman olmaya çalışmasından mı kaynaklanıyor?

Romandaki bütün karakterler yaralı, sadece şiddet mağduru olan dört kadın değil, şiddeti gösteren Celal Bey dahi yaralıdır; babasını tanımadan büyümüş, annesini korumak için güçlü olmaya çalışırken yetersizlik duygusuna yenik düşmüş biri olarak. Eğer yaralıysan ve yaralarınla yüzleşecek gücün yoksa iyileşemezsin, Celal Bey gibi. Fatma, dinî inancını yaralarını iyileştirebilmek için bir vasıta olarak kullanıyor, evet. Aslında onun gibi pek çok kişi var toplumda, inancını yaralarına merhem kılmaya çalışan ve sorumluluğu kadere yükleyen. Bu da bir tuzaktır bana göre. Jung, bilinçaltının karanlığının farkında olmayan kişinin yaşadıklarını kader zannettiğini söyler. Kader ve özgür seçimlerimizin birbiriyle çeliştiği düşünülse de *Kur'an*'da yazdığı üzere insana akıl ve irade verilmiştir ve "İsra Suresi", 13. ayette yazar "Biz her insanın kaderini kendi çabasına bağlı kıldık." diye. Yaşanan şiddet karşısında bu benim kaderimdir diyerek edilgen bir tavır sergilemek, *Kur'an*'ın ruhuna da aykırıdır. Allah mutlak irade ve kudret sahibi olsa da her insan, kendi kaderinden sorumludur. Fatma'ya bunu Ayhan hatırlatıyor zaman zaman.

Fatma, babasının elli ikisi için toplandıkları bugünde sürekli kocasının sekreterinden kocası ile ilgili bilgi almayı, kızı arayıp yoklamayı planlıyor. Ayhan, yazacağı o büyük eseri, Tomris ise kendisine küsen biricik arkadaşı Zülbiye'nin gönülünü almayı düşünüyor. Kızların bu düşünceleri ile insan zihninin dağınıklığına, andan kopukluğuna ve her daim rasyonel olamayacağına mı göndermede bulunuyorsunuz?

Her zaman rasyonel davranabilmek doğamıza aykırıdır. Romanımdaki karakterler için de öyle. İnsanız ve insan olduğumuz için hepimizin yardıma ihtiyacı var. Hatalar yapılacak, iniş çıkışlarımız olacaktır. Önemli olan sürekli arkamıza bakarak yaşayamayacağımızı, hayatımızı hayatlandıramayacağımızı idrak etmektir. Elbette kolay değildir bu, zira mükemmel değiliz. Ama zaten çok iyi, her zaman iyinin düşmanı değil midir? Elimizden geleni yapmak, kendi yolculuğumuzdaki işaretleri okurken zaman zaman üzölmek, zaman zaman sevinmek, hatalar yapmak ve bu hataları kabul edip yeniden yola çıkmak, hepsi insan tarafımızla ilgili.

Tomris'te eserin başından sonuna kadar babasıyla olan savaşını görüyoruz. Ancak ailedeki herkes Tomris'in tutum ve davranışlarını babalarına benzetiyor. Bu durumu düşman olarak görölen ebeveyne dönüşüm olarak değerlendirebilir miyiz?

Psikolojik olarak da bu, böyle değil midir? Kime çok kızırıyorsanız, duygusal anlamda sizi yaralıyorsa, aslında onu aynalıyorsunuzdur da bir taraftan. Tomris de babasının karanlığından doğduğundan, ona olan öfkesinden beslendiğinden Celal Bey'in ölümünden sonra yeni bir Celal Bey olma riski taşıyor tabii.

Dikkatinizi verdiğiniz şeyin enerjisi zihninizi ele geçirir zira. Aslında romanın bir yerinde Ayhan'ın da altını çizdiği savaşçı bir tarafı vardır Tomris'in. Eğer gölgesinin tuzağına düşmeyip de kurban psikolojisinden kurtulabilse, o savaşçı yanı ile küllerinden yeniden doğacak güçte olduğunu vermeye çalıştım satır aralarında. Jung da başkasında bizi rahatsız eden şeyin kendimizi daha iyi tanımamızı sağladığını söyler. Elbette kolay değil bu, yüzleşmelere sancılıdır, ama imkânsız da değildir. Nitekim Ayhan, geç de olsa resmin bütününe görerek, babasını suçlamak yerine anlamaya çalışarak kendine yeni bir hayat armağan etmeyi başarıyor.

Fatma, eşi Ali için mor gecelikler giyiyor, yalnızca onun için leylak kokusu sürünüyor ve kayınvalidesi istediği için kapanıp daha sonra isteyerek buna devam ediyor. Fatma'nın babasının baskısından kaçarken kendine yeni bir kafes oluşturduğu ve kendini hapsedtiği düşünülebilir mi?

Evet, düşünebiliriz. İnsan, hep başkalarını mutlu etmek için yaşıyorsa kendini gerçekleştirmesi çok güçtür. Evet, adanmışlık iyidir, hoştur da, bu adanmışlığın sonucunda insan, kendini gerçekleştiremezse tamamlandığını hissedemez. O yüzden her insanın kendi olarak, kendine keyif alanları yaratarak varlığına anlam katmaya ihtiyacı vardır. Yoksa günün birinde saçınızı süpürge ettiğinizi düşündüğünüz sevdiklerinizden aynı karşılığı göremediğinizi idrak

ettiğinizde -ki göremezsiniz zaten, sizinle ilgili bir mesele değildir bu- boşluğa düşersiniz. Aynı şeyleri Fatma'nın da ileride yaşama riski var tabii. Dindarlığı ile bu boşluğu kapatabilmesinin de zor olduğunu düşünüyorum.

Eserinizde babanın ölümü ile aile yeniden bir araya geliyor. Bu yönü ile evin direği, ailenin reisi olarak görülen babanın gerçekte aileyi derleyen değil, dağıtan kişi olduğu ortaya çıkıyor. Bu durum sizce de büyük bir tezadı içerisinde barındırıyor mu?

Çok güzel bir tespit bu. Evet, Celal Bey gibi ailesinin karnını doyuran, kızlarının namus bekçiliğini yapmayı onları korumak olarak gören, şefkatten uzak, yaralı bir zihin, yok olduğunda, ailedeki o sıkışmışlık duygusu da çözülebiliyor. Bizim toplumumuzda çoğu anne baba, çocuklarını korumak gayesiyle onların kanatlarını kırdığının farkına dahi varmıyor maalesef. Hâlbuki doğru olan, kollardan vazgeçebilmektir, kanatlanıp uçabilmek için. Kim bilir, belki de en doğrusunu Tomris yapmıştır. Keşke bunu fark edebilseydi. Fark edip de kollarını kırarak dahi olsa aslında onun uçmasına yardım ettiği için babasına teşekkür edebilseydi. Zira insanın güçlenebilmesi için zorluklara ihtiyacı da vardır. Hayatı doğru okumak ve hiç kimseyi kendi acılarımızın müsebbibi yapmayarak biricik hayatımızın dümenini elimizde tutmak, kendimize olan vicdan borcumuzdur.

Tayfun karakteri üzerinden toplum içindeki saygın simaların bile aslında birer şiddet faili olabileceğini mi söylemek istiyorsunuz?

Tam da bunu demek istiyorum, evet. Romanda bir yan karakter olarak yer alan Tayfun, 2014 yılında yayımlanan *Öğrenilmiş Çaresizlik* kitabımdaki ana karakterlerden biriydi aslında. O kitapta bulunan “Gölgenin Hareketi” hikâyesinde Tayfun, şiddet mağduru olan eşi Filiz’in gözünden anlatılan bir akademisyendir. *Bugün Güzel Şeyler Olacak*’ın içine Tayfun’u, romandaki kadın karakterlerden Prof. Dr. Tomris Ekinlik’in bakışını kullanarak yerleştirdim. Önceki yıllarda yayımlanmış kitaplarımdaki bazı karakterleri, daha sonraki kitaplarımda içinde yaşatmayı seviyorum. Böylece bir büyük çemberin içinde yer aldığımızı ve bengi dönüşün de hep devam ettiğini vermeye çalışıyorum. Nitekim *Tahakküm* romanımdaki yan karakterlerden Mine anne de *Gülümsemeyi Unutma* kitabımdaki “Mine Anne” hikâyesinin ana karakteriydi. Sadece kahramanlar değil, bazı nesneler de bu devamlılık zincirine hizmet ediyor kitaplarımda. Mesela *Öğrenilmiş Çaresizlik* kitabımda yer alan ve kitaptaki altı hikâye boyunca yolculuk metaforunun simgesi olarak kullandığım 15 F otobüsünü hem *Tahakküm* hem de *Bugün Güzel Şeyler Olacak* romanlarımda geçmişe göndermeler yaparak kullanmaya devam ettim. Tayfun, akademisyen bir şair. Yani incelemeler kuşanması beklenen, toplumun eğitilmiş ve entelektüel diyebileceğimiz kesiminden biriyken eşine şiddet uygulayarak onun intiharını tetiklemiştir. O hâlde derinlere, çok daha derinlere bakmak gerekiyor bu yıkıcı duygunun kaynaklarına inebilmek ve tabii o karanlık kuyudan çıkabilmek için.

Eserde bir diğer dikkat çekici nokta Tomris ve Ayhan üzerinden verdiğiniz “edebî otorite” kavramı. Bugün yazın dünyamızda yer edinmek için belirli “edebî otoritelerin süzgecinden geçilmesi gerektiğini ve günümüz akademisinin bu edebî otoritelerin “kopyala-yapıştır”ını yapmaktan ileri gidemediğini mi düşünüyorsunuz?

Sözde edebî otorite dediğimiz güç, maalesef her dönemde olmuştur. Öyle bir otoritedir ki bu, okura, hatta akademik çevreye dahi, vasat olanı kaliteli göstermeyi başarabilmiştir. Bunun nedenini çok düşünmüşümdür. Belki de bulanık suyun dibini görememekten kaynaklı bir aşağılık kompleksi olabilir bu, (Nietzsche’ye selam gönderelim sözümüzün burasında.) Leyla Erbil deneme kitabı *Zihin Kuşları*’nda ve *Eski Sevgili* kitabında yer alan “Biz İki Sosyalist Erkek Eleştirmen” hikâyesinde bu sözde edebiyat otoritelerini çok sert bir dille eleştirir, hatta ifşa eder. Tanpınar’ın yaşadığı dönemde görmezden gelinmesi de bu sözde otoritenin marifeti değil midir? Ama zamanın kimseye torpil geçmeyeceğine inanıyorum ben. Yaşadığı dönemde göklere çıkarılan, ödüllere boğulan, Dostoyevskilerle, Kafkalarla karşılaştırılan nice vasat yazarın geçmişte de olduğu gibi daha ölür ölmez unutulup gideceğini biliyoruz. Bekleyip göreceğiz.

Ayhan, yazmanın onu özgürleştirdiğini ve Celal Bey’in karanlığından doğduğunu söylüyor. Siz de edebiyatın karanlıktan doğduğunu ve insanı aydınlığa ulaştıran bir araç olduğunu mu düşünüyorsunuz?

Evet, kesinlikle! Aslında bütün yazar ve şairler, hüznün burcundadır; mutlaka bir derdi vardır hayatla, sistemle, kendisiyle... Virginia Woolf’un söylediği gibi sanat, tümüyle otobiyografiktir; kitaplarımda oluşturduğum karakterlerle bağlarım kuvvetlidir bu yüzden. Her ne kadar iyimser biri olsam da, hepimizin karanlığının çok derinlerinde dışarıya sızmayı bekleyen bir ışık olduğuna inansam da, kahrmanlarım gibi benim de hayata karşı kırgınlıklarım, bastırılmış öfkelerim elbette var. Ama yazmanın ve de okumanın tabii, iyileştirici bir gücü olduğunu, yazdığım ve okuduğum her eserden sonra yeniden tecrübe ediyorum. Hayatımı bir hayal kırıklığı olarak görmüyorsam bunu yazma sevincime ve de okurken duygası bana geçen büyük eserlere borçluyum.